

Het avondmaal als sacrament – C. Baggerman

Waarom vieren wij het avondmaal? En wat betekent die viering dan eigenlijk? En wat mis je, als je geen deelneemt aan het avondmaal?

Instelling van Christus

Wij vieren in de kerk het avondmaal. We noemen het: de maaltijd van de Heer, Schrift en tafel, Heilig Avondmaal of eucharistie, maar voorzover ik weet in alle kerken wordt het avondmaal gevierd. Dat doen we niet omdat wij dat zelf verzonnen hebben, het is geen ritueel dat in de loop van de eeuwen is opgekomen. Wij vieren het avondmaal, omdat Jezus dat gezegd heeft. Avondmaal vieren is een gebod. Wij noemen het daarom ook een sacrament: het is een heilige instelling door Jezus zelf. Het is niet door ons bedacht, maar door Christus zelf aan ons gegeven.

Doet dit tot mijn gedachtenis, zegt Jezus. Neem het brood, drink de beker, vier het avondmaal.

Gehoor geven

En de discipelen deden dat, die laatste avond vóór Jezus' sterven, en ze bleven dat doen in hun allereerste bijeenkomsten na Pasen en Pinksteren (Hand. 2: 42, 46).

Bij ons is er wel eens wat onwil, of onwetendheid als het gaat over het avondmaal. De discipelen aan die eerste (laatste) avondmaaltijd hadden daar geen last van. Petrus zei niet: ik weet niet of ik dat wel wil hoor. En Thomas zei niet: ik ben nog niet zo zeker van mijn geloof. En Jakobus zei niet: zolang als die lelijke Andreas er zit, kan ik niet aangaan. En Filippus zei niet: ik ben daar nog niet aan toe. Nee, ze deden het.

Want Jezus zei zelf: Doe dit tot mijn gedachtenis. Dus, Johannes zei niet: maar dan moet je toch wel eerst bekeerd zijn. En Bartolomeüs zei niet: ik heb dat zo niet geleerd, m'n vader ging ook nooit aan het avondmaal. En Simon zei niet: ik blijf weg, want als je een keer aan het avondmaal komt, dan ben je binnen een jaar diaken. En Matteüs zei niet: nee, het avondmaal, dan duurt de dienst zo lang. En Judas, zelfs Judas, zei niet: ik ben het niet waardig om aan dit avondmaal deel te nemen, want er zit zoveel verkeers in mij, waar u niet eens vanaf weet.

Nee, van onze mooie vrome verhaaltjes, of smoesjes, daar wisten die discipelen niets van. Zij dronken uit de beker, zij aten het brood. Want zij wisten: het is niet het belangrijkste wat wij er allemaal van vinden. Het is niet zo belangrijk of ik het wel helemaal snap. Het doet er niet zoveel toe of ik er wel een lekker gevoel bij heb. Jezus zegt dat wij dit moeten doen. En daarom doen wij het. Hij geeft het ons.

Niet blijven zitten

Als het avondmaal is, dan moet je niet thuisblijven. Dan moet je niet op je achterste blijven zitten. Dan moet je overeind komen. Opstaan! Het is immers Pasen geweest, en dat betekent: opstaan! Dan moet je komen en gehoor geven. Niet omdat de dominee het zegt, want daar hoef je niet altijd naar te luisteren. Maar omdat Christus ons uitnodigt! Hij zegt: kom je eten. Hij zegt: kom je drinken, hier is overvloed. Dit is er voor jou. Dan moet je toch wel heel brutaal zijn, om niet te komen. Om te denken: daar hoef ik geen gehoor aan te geven.

Christus zegt: doet dit tot mijn gedachtenis. Hij zegt niet: Laat het maar, dat is ook wel vroom. Hij zegt niet: doe het maar niet als je nog een zondaar bent. Hij zegt niet: slaap maar

eens lekker uit als je in het Krimpens Kerkblad ziet staan dat het avondmaal is. Hij zegt niet: wacht maar tot je zelf denkt dat jij er aan toe bent... Hij zegt: Doet dit – tot mijn gedachtenis.

Het is geen aardigheidje, geen suggestie, geen extraatje voor gediplomeerde christenen. Het is een bevel! Het is een gebod! Doe dit! Doe dit tot mijn gedachtenis. Doe belijdenis. Laat je dopen. Neem deel aan het avondmaal.

Lichaam en bloed

En toen het uur aangebroken was, ging Hij aanliggen en de apostelen met Hem. en Hij zei tot hen: Ik heb er hevig naar verlangd dit pesachmaal met u te eten, voordat Ik zal lijden (Luc.22:15).

Wat een wonderlijke avond is dit geweest voor Jezus en zijn discipelen! Daar in de bovenzaal, het is avond, het is donker, daar zitten ze allemaal bij elkaar. Zij eten het Pascha, de pesachmaaltijd, dat is de maaltijd die de Joden vieren – nog steeds – waarbij ze terugdenken aan hun bevrijding uit Egypte, in de tijd van Mozes. Daar hoort brood bij, daar hoort wijn bij. Op zich was daar nog niets vreemds aan.

Maar het vreemde, het onbegrijpelijke en ongehoorde, dat is wat Jezus zegt als Hij het brood breekt. Dan zegt Hij: dit is mijn lichaam, dat voor jullie gegeven wordt. En als Hij de beker ronddeelt zegt Hij: dit is het nieuwe verbond in mijn bloed (Lucas 22: 19-20). De hele bevrijding uit Egypte betreft Hij op zichzelf. Hij zegt: het gaat niet meer om wat God toen en toen aan onze voorvaders heeft gedaan, al schaft Hij dat natuurlijk ook niet af. Hij geeft er een nieuwe betekenis aan. Een vervulling, dit is de vervulling van het gebod: Dit is mijn lichaam. Dit is het nieuwe verbond in mijn bloed.

Zoals het brood gebroken wordt, zo zal het lichaam van de Heer gebroken worden. Zoals de wijn vergoten wordt, zo zal het bloed van de Heer vergoten worden. Zo ziet Jezus daar bij zijn laatste avondmaal vooruit naar wat er in de komende dagen gaat gebeuren. En zo zien wij terug naar wat Christus voor ons gedaan heeft.

Als wij avondmaal vieren, en het brood breken, zien we het voor onze ogen gebeuren, worden we weer herinnerd aan Jezus' lijden en sterven, en als de wijn uit de kan in de beker gegoten wordt, dan zien we weer voor ons hoe zijn bloed het houten kruis rood kleurde.

Christus aanwezig

Maar het is nog meer dan dat. Het is niet zomaar een symbool, een herinnering, een gedachtensteuntje. Nee: het is meer dan dat: dit is mijn lichaam, dit is het nieuwe verbond in mijn bloed. Dat wil ook zeggen: op deze manier wil Jezus bij ons zijn. Wij geloven dat Christus door de heilige Geest in dat brood en in die wijn bij ons is. Hij heeft ervoor gekozen om zo onder ons aanwezig te zijn. In de tekenen van brood en wijn.

Dat brood dat blijft wel brood. Dat wordt niet letterlijk 'vlees', 'lichaam', zoals in de officiële rooms-katholieke leer. Brood is brood en Jezus is in de hemel. We geven de rest van het brood na de dienst dan ook met een gerust hart aan de kippen of aan de vogelen des hemels – al zullen we er in de dienst zeker wel eerbiedig mee omgaan. En de wijn wordt niet letterlijk, echt, 'bloed'. Het blijft wijn.

Maar wij geloven wel dat door het brood en de wijn wij met het lichaam en het bloed van de Heer gevoed worden. Zo wilde God zelf onder ons aanwezig te zijn. Door brood en wijn te delen, delen wij in de gemeenschap met elkaar, en met Christus. Hij geeft zichzelf in brood en wijn.

En dat maakt het des te erger als mensen zeggen: nou, daar heb ik niet zo'n behoefte aan. Ik blijf in de kerkbank zitten en ga niet aan. Of, nog gekker: ik blijf wel lekker thuis. Ik wandel wel door het Loetbos of ik kijk wel met een kopje koffie naar Nederland Zingt. Maar zó heeft het Gode niet behaagd om onder ons aanwezig te zijn. Nee: Hij geeft zichzelf in brood en wijn in de gemeenschap van zijn discipelen. Brood dat verzadigt en wijn die het hart verheugt. Daar wil je – als je gezondheid het toelaat – deelgenoot van zijn.

Misverstanden

Misschien is het goed om dat toch nog wat misverstanden uit de wereld te helpen rondom het avondmaal.

Zoals: 'Dominee, ik ga niet naar het avondmaal want daar zitten zoveel schijnheiligen, zolang als die en die er is, blijf ik thuis.' Okee. Maar met kerst ben je er wel en zing je van vrede op aarde? Dat kost je geen moeite? En iedere gewone zondag bid je hardop mee: vergeef ons onze schulden gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren. Wat betekent dat dan?

Of: 'Dominee, ik ga niet naar het avondmaal want ik weet er zo weinig van en ik merk er zo weinig van dat God er is'. Nee, natuurlijk merk je er niets van als je er niet bent wanneer Hij zichzelf geeft in brood en wijn. Dan, als je diep van binnen kunt ervaren, letterlijk proeven kunthoe goed God is, dan geef je jezelf maar een vrije zondag. Gek he, dat je niet veel van God merkt?

Of: 'Dominee, ik ga niet naar het avondmaal, want ik ben een slecht mens, en dan moet je toch wel bekeerd, veranderd zijn. Zo heb ik dat van huis uit geleerd'. Maar met wie deelt Jezus hier dan deze maaltijd? Met een Judas die Hem zal verraden, met een Petrus die Hem zal verloochenen, met nog een serie anderen die Hem allemaal in de steek zullen laten binnen enkele uren. Wij zijn als zij. Het avondmaal is er voor slechte mensen. Voor wie zijn leven buiten zichzelf in Christus zoekt. Al in de oudste formulieren van onze kerk wordt dat zo verwoord: wij gaan niet naar het avondmaal om te laten zien hoe groot ons geloof is. Wij gaan naar het avondmaal om te laten zien dat we niks van onszelf verwachten – en dus Christus' genade nodig hebben.

Ik geloof niet dat Jezus ergens gezegd heeft: je moet over mij zingen of over mij preken. Je moet kerken bouwen met beelden van mij en schilderijen. Ik geloof niet dat Jezus ergens in de bijbel zegt: je moet veel aan de kerkbalans geven en trouw naar de catechisatie gaan. Maar Hij zegt wel: Neemt deze beker en laat hem bij u rondgaan. En hij zegt: dit is mijn lichaam voor u. Doet dit tot mijn gedachtenis.

Gedenken

Misschien is dat laatste het wel, waarom wij het niet zo goed begrijpen, en waarom wij ook zo'n beetje moeite hebben met dat avondmaal. Dat de betekenis van het woord 'gedenken' nog niet genoeg tot ons is doorgedrongen.

Gedenken is in de bijbel meer dan 'een beetje terugdenken aan'. Je pakt je oude foto-album en ziet dingen die je eigenlijk al half vergeten was. Dat is: even een herinnering ophalen. Maar avondmaal is geen herinneren, maar gedenken.

Gedenken is niet iets van het verleden, maar iets van het heden. Gedenken is nog geldig in de toekomst. Alleen maar terugdenken, daar word je niet vrolijk van, daar heb je niks aan. Van

herinneringen ga je dood. Nee: gedenken, dat is: vanuit het verleden naar het heden, ja, naar de toekomst. Gedenken is: weer tevoorschijn roepen, weer present stellen, het is nu nog zo.

Zo geldt dat voor het Joodse Pesach, waarbij men de slavernij in Egypte en de bevrijding uit Egypte ge-denkt. Als je daaraan denkt, dan voel je je weer verdrietig, dan voel je weer die last, en als je aan de bevrijding denkt, dan word je weer blij. Want: wat God in het verleden heeft gedaan, dat is nu nog geldig. Nog steeds wil Hij ons bevrijden, ja, in de toekomst zal Hij zeker ons bevrijden! Het kan alleen maar beter worden!

Als Jezus zegt: Doet dit tot mijn gedachtenis, dan bedoelt Hij niet: dan heb je zo een paar keer per jaar nog eens een reden om even aan mij te denken. Nee: gedenken is veel meer. Dan wordt het verleden het heden. Door Hem te gedenken, is Hij (weer) bij ons. Gedenken is geen melancholie of nostalgie van een goeie ouwe tijd die nooit meer terugkomt, nee de gedachtenis maakt het weer concreet, reëel,. Zo wil Christus bij ons aanwezig zijn. Doet dit tot mijn gedachtenis. Wij beperken dat vaak tot een herinnering: daarom vinden we het vaak een beetje zwaar. Daarom kijken we soms bij het avondmaal een beetje somber. Omdat wij alleenl maar terugdenken aan het kruis en het bloed en hoe de Here Jezus voor ons stierf, en dat dat allemaal komt door mijn schuld.

Heden en toekomst

Maar gedachtenis gaat verder. Het moet niet blijven steken in die verdrietige herinnering aan het lijden en sterven van de Heer. Het gaat bij het avondmaal ook om het heden! Gedenken is het verleden naar het heden brengen: wat toen op Golgotha is gebeurd – dat is nú onze kracht. Bij avondmaal gaat het ook om het heden: hier waar wij samen mogen zijn. Nu, in mijn verdriet, of in mijn geluk, mag ik proeven – letterlijk – hoe goed en zoet de Heer is. Hier en nu aan deze tafel waar het brood ons zal verzadigen en de wijn ons hart verheugt. Hier zie ik de broeders en zusters om mij. Dit zijn mijn mensen, die voor mij bidden, die mij kennen, die mij steunen. Dit is de gemeente waar ik deel van mag uitmaken,.

En het gaat nog verder. Het verleden werkt door in het heden – maar waar het echt om gaat is de toekomst. Zo zouden wij aan het avondmaal moeten zitten. Niet kniezerig over ons slechte verleden, en niet pietepeuterig in dit vergankelijk heden, maar stoer, vol vreugde en vertrouwen uitzien naar de toekomst.

Bj het avondmaal viëren we een voorschot op het nieuwe leven – het Koninkrijk van God waar Jezus het ook over heeft (Lucas 22:16). Het rijk waarin God de Koning is. Hoe zal dat zijn, in de hemel, op de nieuwe aarde, hoe zal dat zijn in Gods Koninkrijk? Het zal er wild aan toegaan!

Dan zal de HERE der heerscharen een feestmaal van vette spijzen aanrichten, een feestmaal van belegen wijnen, van mergrijke, vette spijzen, van gezuiverde, belegen wijnen (Jesaja 25:6-9) Het Koninkrijk van God: dat is een grote feestmaaltijd. Een heerlijk avondmaal. Daar wordt gezongen en gedanst, daar wordt gegeten en gedronken. Daar is een overvloed, ongekende overvloed! Daar is Christus zelf de Hofmeester, die de beste wijn zal schenken. Hij zal voor eeuwig de dood vernietigen en de Here HERE zal de tranen van alle aangezichten afwissen.

En het avondmaal dat wij viëren – dat is dan ook een voorschot hierop. Dat kleine stukje brood dat wij nemen staat symbool voor het zoete hemelse brood, voor de grootste lekkernijen, voor alle overvloed die ons nog te wachten staat. En dat kleine slokje wijn dat wij

drinken is een voorproefje van die hemelse wijn die ons daar nog geschonken gaat worden, karaffen en flessen vol.

Zo zitten wij aan het avondmaal: vol verlangen naar de wederkomst van Christus, naar de bruiloft van het Lam, als God zal zijn alles in allen. Komt, want alle dingen zijn gereed!